

Книга повинна бути повернена
не пізніше вказаного тут терміну

Кількість попередніх видач

433(4УКР) 729680

МЗ4 Матеріали науково-
практичної конференції

«Перші Фльорівські читання»

2010

07033333-18/кд-Уч
07034048/кд.10.10.10

729680

433(4УКР)

МЗ4

Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка

Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені К.Д. Ушинського

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«Перші Фльорівські читання»

12 жовтня 2010 р.

ЧИТАЛЬНИЙ ЗАЛ
№ 1

729680

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
Чернігівського національного
педагогічного університету
імені Т. Г. Шевченка

УДК 37(09): 37(477.51): 37.016:94
ББК 433 (4 УКР - 4ЧЕР): ТЗр10
М 33

М 33 Матеріали науково-практичної конференції «Перші Фльорівські читання» (12 жовтня 2010 р.). - Чернігів: ЧНПУ імені Т.Г.Шевченка, 2010. - 120 с.

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції «Перші Фльорівські читання» подані доповіді учасників двох секцій: історія освіти Чернігівщини та актуальні проблеми навчання історії та суспільних дисциплін, що відбулися 12 жовтня 2010 р. на базі Інституту історії, етнології та правознавства імені О.М. Лазаревського.

УДК 37(09): 37(477.51): 37.016:94
ББК 433 (4 УКР - 4ЧЕР): ТЗр10

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Чернігівського національного педагогічного університету
імені Т.Г.Шевченка
(Протокол № 6 від 2 лютого 2011 р.)

ПЕРЕДМОВА

Науково-практична конференція, що проходила на базі Інституту історії, етнології та правознавства імені О.М. Лазаревського 12 жовтня 2010 р., названа в честь першого директора Чернігівського учительського інституту Олексія Павловича Фльорова, людини, яка все своє свідоме життя віддала педагогічній діяльності.

Олексій Павлович народився 14 березня 1866 р. в с. Янівка Глухівського повіту Чернігівської губернії в родині священника. У 1884 р. – закінчив Новгород-Сіверську гімназію, а в 1888 р. – Петербурзький історико-філологічний інститут і отримав спеціальність викладача російської мови та словесності.

Протягом 1888-1913 рр. – працював у м. Одесі учителем словесності у місцевих гімназіях та кадетському корпусі.

З 1913-1916 рр. – працював у Петербурзі, де викладав у кадетському корпусі, Олександрівському лицейі, Павловському військовому училищі.

У 1916 – до січня 1919 рр. – був першим директором Чернігівського учительського інституту.

З березня 1919 р. викладав в учительському інституті курс педагогіки та літератури. Вийшов на пенсію у 1923 р.

Джерела та література

1. Баханов К.О. Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів із історії: компетентнісно-орієнтований підхід // Історія в школах України. – 2004. – № 6. – С. 19–25.
2. Власов В. Методика тематичного контролю навчальних досягнень учнів з історії в контексті компетентнісно-орієнтованого навчання // Історія в школах України. – 2007. – № 6. – С. 15–22.
3. Мокрогуз О., Новик К. Чи впливає новий зміст оцінювання на навчальний процес, або Як сьогодні вчити історії (Роздуми методистів) // Історія в школах України. – 2006. – № 2. – С. 36–41.
4. Пометун О., Власов В. Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів: формальне виставлення тематичного бала чи система контрольних процедур з теми? // Історія в школах України. – 2009. – № 1-2. – С. 3.

Кеда Марина

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ З ІСТОРІЇ СЕРЕДНІХ ВІКІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ

Методиці викладання історії у вищих навчальних закладах в літературі приділяється недостатньо уваги. Позаяк саме під час навчання у педагогічних вузах студенти на лекційних і особливо на семінарських заняттях мають можливість на практиці побачити ті методи і прийоми навчання, про які чують в курсах педагогіки та методики викладання історії. Адже часто відчувається дисонанс між закликами викладачів методики до творчої манери викладання і повсякденною практикою навчання за єдиним передбачуваним сценарієм (лекції-семінари) [4, с. 288]. В цьому відношенні середня загальноосвітня школа вигідно вирізняється від вузів різноманітними формами і методами організації уроків.

В березні 2010 року робоча група з провідних українських істориків, створена два роки тому за дорученням Кабінету Міністрів в Українському інституті національної пам'яті, завершила розробку нової концепції історичної освіти в Україні, яка передбачає зміну програм усіх підручників історії за принципом антропологізації, що по-суті змінює весь принцип викладання історії: головним героєм історичного процесу стає людина [11]. Відповідно до нової концепції освіти в Україні нагальною проблемою вдосконалення історичної освіти молоді залишається індивідуалізація навчання, яка має стати засобом найбільш повного і раціонального розкриття можливостей кожної особистості [9]. У зв'язку з цим на сучасному етапі необхідно шукати нові методи індивідуалізації навчання, стимулювати здібності кожного, хто навчається, з урахуванням його інтересів, мотивів, різниці в інтелектуальній, емоційно-вольовій, дієво-практичній сферах.

Слід згадати і про особливості самого курсу історії Середніх віків, про який через його надзвичайну складність говорять як про певний «феномен», адже у поле зору студентів потрапляє історія багатьох країн та важливі і водночас складні для розуміння процеси становлення сучасної цивілізації: формування феодалізму, зародження представницьких установ, відносини держави і церкви [8, с. 16], тим більше, що зараз і серед медієвістів не існує єдиної точки зору на згадані проблеми, палко дискутованими залишаються навіть хронологічні рамки

курсу [6, с. 15-16]. До цього слід додати, що на курс історії середньовіччя тривалістю в тисячу років програмою передбачена така ж кількість годин, як і на курс історії раннього Нового часу, який охоплює період всього 150 років! Тому велику кількість питань доводиться висвітлювати за короткий проміжок часу. Отже залишається сподіватись на самостійну ініціативу студентів в освоєнні багатьох аспектів курсу.

Ще один фактор спонукає до пошуків нових форм і методів організації самостійної роботи студентів – це надшвидкі темпи зростання світового обсягу інформації. Щоб опанувати літературу, яка видається зі спеціальності за один тільки рік, вченому знадобиться 17 років! [1, с. 158] Тому очевидно, що основним завданням викладача вже є не стільки передача всієї інформації з курсу (оскільки це є нереальним завданням), скільки орієнтація студентів на самостійний пошук інформації та уміння її застосовувати на практиці [5, с. 3].

Також гострою проблемою в практичній роботі на семінарах є поганий рівень опрацювання студентами джерел, наслідком чого є дуже низький показник виконання модульних контрольних робіт. Останнім часом дедалі частіше на порядку денному стоїть питання про надто низький рівень підготовки студентів, їх інертність, незацікавленість предметом навчання. Але слід пам'ятати, що активність та наполегливість студента не може виникнути сама по собі. Проте вона може бути результатом наполегливої діяльності викладача [4, с. 289].

Саме фактори, що ускладнюють засвоєння студентами історії середньовіччя, і проблеми, пов'язані з засвоєнням курсу, і спонукають шукати шляхів підвищення ефективності навчання, урізноманітнення форм і методів роботи зі студентами.

Для подолання цієї проблеми і також в контексті втілення технологій з підвищення ефективності самостійної роботи студентів з історичними джерелами автор кілька років тому зробила спробу запровадити в курсі викладання історії Середніх віків у Чернігівському національному університеті індивідуальні творчі завдання для перевірки знань в другому модулі.

Під індивідуальним творчим науково-дослідним завданням ми розуміємо послідовність частково-регламентованих завдань, що мають унікальне вирішення в залежності від індивідуальних особливостей виконавця. Під послідовністю тут мається на увазі не простий перелік завдань, а певним чином упорядкованих, що дає можливість творчого розвитку процесу моделювання історичної дійсності. Часткова регламентація визначає певний напрямок (фарватер), в руслі якого повинен слідувати дослідник, застосовуючи свої здібності, набуті знання, навички і вміння для досягнення поставленої мети. Надмірна регламентація може стримати прояв індивідуальних здібностей, а відсутність або недостатність такої регламентації може призвести до непрофесійного вирішення завдання.

Дані завдання побудовані на повторенні аналізу документів з теми. Основні висновки вже засвоєні на семінарських заняттях, тому завдання виконує функції перевірки і застосування засвоєних знань і містить чіткі методичні рекомендації (тобто наявний алгоритм виконання [2, с. 17]).

Приклад завдання:

Варіант 1

Уявіть, що вам запропонували пожити в одній з середньовічних общин, а саме: у франкській общині епохи "Салічної правди", або у візантійській общині епохи "Землеробського закону".

Оберіть ту з двох общин, яка вам більше імпонує. Поясніть свій вибір.

Методичні рекомендації

Дане завдання розраховане на порівняння особливостей двох общин – франкської общини епохи “Салічної правди” та візантійської общини епохи “Землеробського закону”. При порівнянні необхідно використовувати тексти “Салічної правди” та “Землеробського закону”. Посилаючись на текст документу, слід вказувати назву закону, номер статті (титулу) та номер параграфу. Студент має обрати одну з двох запропонованих общин і пояснити свій вибір, дотримуючись наведеної нижче схеми.

Бажано вести виклад від першої особи – мешканця общини. Оберіть ту соціальну групу, до якої ви належите у даній общині. (Порівняйте соціальні групи двох общин). Поясніть свій вибір: охарактеризуйте своє соціально-правове становище, вкажіть переваги обраної вами соціальної групи порівняно з іншими (назвіть інші групи, категорії населення общини).

Чи задовольняє вас ваше соціально-правове становище в общині? Поясніть свою відповідь. Як Ви вважаєте, які покарання за злочини є більш гуманними: високі штрафи (як в «Салічній правді» чи тілесні покарання (Як в «Землеробському законі»)?

Охарактеризуйте форми землеволодіння і землекористування у вашій общині (що спільне, що у приватній власності, як ведеться обробка землі). Вкажіть переваги даних форм перед іншою общиною. Які права на землю маєте особисто ви, як представник обраної вами категорії населення.

Охарактеризуйте свою господарську діяльність як мешканця даної общини: що вирощуєте, яку худобу тримаєте і т.д.

Які, на вашу думку, проблеми стоять перед вашою общиною, які її недоліки. Які шляхи вирішення цих проблем ви можете запропонувати (чітко дотримуйтесь хронологічних, юридичних та географічних особливостей обраного регіону, майте на увазі своєрідність і можливості цього періоду історії).

З огляду на те, що ми пращосмо в педагогічному вузі такі завдання були покликані розвивати креативність майбутніх вчителів, здатність до критичного аналізу, що є невід’ємною частиною історичного мислення, на розвиток якого спрямована сучасна історична освіта [10, с. 13]. Студенти, фактично, мають можливість варіювати завдання з урахуванням індивідуальних особливостей та інтересів.

Ще одна мета саме такого завдання – створення специфічного емоційного ставлення студента до історичної дійсності. Таким чином відбувається залоднення історії. Така форма завдання змушує студента перевтілитись в людину з минулого, причому зобразити дорослу людину, далеку від сьогоденної реальності [3, с. 123]. Саме через розуміння думок, почуттів своїх героїв студент і моделює історичну реальність. При цьому набуті знання стають емоційно-зафарбованими, оскільки студент має відчуті свій персонаж зсередини завдяки глибокому пізнанню епохи.

До того ж такі завдання відносяться до методів письмово контролю і дозволяють врахувати всі принципи перевірки знань: індивідуалізації, системності, тематичності, диференційованості, єдності вимог та об’єктивності [1, с. 197].

На основі отриманого досвіду були проведені підрахунки, які наочно засвідчили результативність такого виду завдань.

Мета аналізу полягала в тому, щоб дослідити ефективність індивідуальних творчих науково-дослідних завдань в порівнянні з традиційними формами модульного контролю (тестами і письмовими опитуваннями).

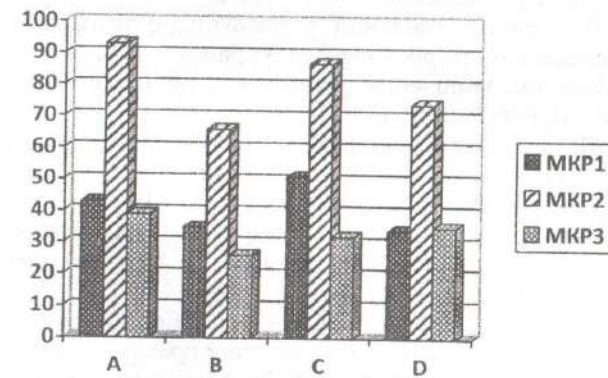
До статистичного обліку взято показники навчання чотирьох груп 2-го курсу 2009/2010 н.р. Вибірку показників для обрахунків було здійснено за наступним принципом: зараховувались дані тих студентів, які взяли участь в усіх трьох МКР. В таблиці 1 наведені дані по кількості студентів у групі і кількості студентів, що писали МКР.

Результати викладені в таблиці 1 та у формі гістограми (мал. 1.), з якої чітко видно, що МКР у вигляді індивідуальних творчих науково-дослідних завдань має ефективність в середньому 2 рази вищу, ніж у вигляді традиційних методів перевірки знань (тестів і письмового опитування).

Таблиця 1

Показники ефективності модульних контрольних робіт (МКР)

Група (код)	К-ть студентів в групі	Писали всі три МКР	Ефективність МКР (%)		
			МКР1	МКР2	МКР3
A	22	12	43	93	39
B	26	18	35	66	26
C	22	17	51	87	32
D	24	7	34	74	35

Мал. 1. Гістограма. Показники ефективності МКР (%) по групах

Результати аналізу практичної роботи засвідчили, що при застосуванні таких завдань значно зростає пізнавальна активність студентів, що позначається на істотному зростанні ефективності навчання.

Отже, творчі завдання для студентів педагогічних вузів допоможуть викладачу активізувати пізнавальну діяльність студентів, розвивати мислення, забезпечувати більш міцне та глибоке засвоєння основних світоглядних ідей,

понять та фактів, формувати загальні і спеціальні вміння та навички самостійної роботи, урізноманітнити й активізувати форми й прийоми перевірки знань, закріплення і повторення, проводити диференційоване навчання студентів різного рівня й інтересів, стимулювати інтерес до вивчення історії, зрештою, збагатити методичну скарбничку майбутніх вчителів.

Використання нестандартних форм організації навчання особливо актуально впроваджувати у практику навчання майбутніх вчителів-істориків, оскільки студенти на практиці оволодівають навичками викладання предмету.

Джерела та література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: Модульне навчання / А. Алексюк. – К.: ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Бурак В. Самостійна робота як системоутверджуючий елемент навчальної діяльності студентів / Володимир Бурак // Вища освіта. – 2008. – № 5. – С. 10–24.
3. Демиденко В.К. Психологічні основи засвоєння історії учнями / В. Демиденко. – К.: Радянська школа, 1970. – 127 с.
4. Демиденко Т. Нетрадиційні форми навчання у підготовці майбутнього вчителя історії / Тетяна Демиденко // Актуальні питання всесвітньої історії та методика їх викладання: Матеріали доповідей і повідомлень Четвертого Всеукраїнського науково-практичного семінару (27 – 28 березня 2007 р.) – Полтава: АСМІ, 2007. – С. 288–297.
5. Донской Г.М. Задания для самостоятельной работы по истории средних веков / Г. Донской. – М.: Просвещение, 1987. – 128 с.
6. Крижанівська О. Сучасні тенденції у висвітленні історії Середніх віків / Оксана Крижанівська // Історія в школах України. – 2002. – № 4. – С. 15–17.
7. Лернер И.Я. Развитие мышления учащихся в процессе обучения истории / И. Лернер. – М.: Просвещение, 1982. – 191 с.
8. Малієнко Ю. Методичні рекомендації до викладання курсу історії середніх віків / Юлія Малієнко // Історія в школах України. – 2007. – № 4. – С. 16–19.
9. Табачник Д. Нова концепція історичної освіти / Дмитро Табачник // Освіта UA Професійний журнал для вчителів // <http://osvita.ua/school/news/8902>
10. Тарно С. Критичне мислення: чергова мода чи нагальна потреба? / Сергій Тарно // Історія в школах України. – 2007. – № 4. – С. 13 – 15.
11. Яковенко Н. Концепція історичної освіти в Україні, яка має помирити Схід і Захід / Наталія Яковенко // Асоціація історичної правди. – 2010 – № 3 (березень) // http://www.istpravda.do.am/news/koncepcija_istorichnoji_osviti_v_ukrajini.

Воронко О.Г.

МЕТОДИ ЕТНОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Основні тематичні напрями сучасної етнологічної науки у контексті вивчення суспільних процесів формують предметну сферу вивчення етногеографії, етнології, етносоціології та етнополітології.

Вивчення загальної кількості різних етнічних спільнот, що проживають на тій чи іншій території, визначення їх питомої ваги в усьому населенні, а також аналіз особливостей розселення етнічних груп (форм та характеру територіального розміщення), виявлення просторових форм взаєморозташування етнічних груп та характеру міграційних процесів передусім властиве етногеографічним науковим працям. В географічних дослідженнях неодмінно застосовуються методи, які традиційно пов'язуються з історичною географією [1, с. 108-109, 3].

Метод історико-географічних зрізів полягає у вивченні вузлових моментів у розвитку досліджуваного об'єкту, при проходженні яких відбувалися якісно нові зміни основних його характеристик. Історико-географічні зрізи можуть бути компонентними та інтегральними. За допомогою перших вивчаються окремі сторони досліджуваного об'єкта, другі ж передбачають комплексне дослідження об'єкта. Необхідною умовою при проведенні історико-географічного зрізу є одночасне дослідження взаємовідносин різних компонентів об'єкта та їх зіставлення, тобто використання методу синхронного аналізу. Щоб пов'язати різночасові зрізи й визначити тенденції розвитку об'єкта за увесь історичний період, застосовується діахронний аналіз.

Окремо слід згадати картографічний метод [4; 6, с. 115]. Картографування власне етнічного складу міського населення найчастіше залежить від його співвідношення з етнічним складом навколишньої сільської місцевості та від мети картографування.

Оскільки найчастіше основним джерелом відомостей про етнічний склад населення є матеріали переписів населення, то для їх аналізу обов'язково використовують найрізноманітніші математичні та статистичні методи: табличний метод, аналіз рядів динаміки, метод індексів тощо. Суть цих методів детально описана в працях зі статистики, соціології, демографії [8].

Особливістю методичного набору застосовуваного в етнологічних дослідженнях є його надзвичайна різноманітність, що пов'язана з інтердисциплінарним характером самої етнічної демографії [5]. Вчені – етнологісти у своїх наукових студіях спираються на методологічні принципи, методи і прийоми розроблені етнологією, демографією, статистикою, математикою, географією, соціологією, психологією та іншими науками.

Метод *повздожнього аналізу* полягає у вивченні частоти демографічних змін (народження, шлюб, смерть та ін.) у житті етнічної спільноти у різні часові періоди (протягом життя одного чи декількох поколінь).

Метод *поперечного аналізу* означає вивчення цієї частоти у різних груп етносу (за статтю, віком, соціальним становищем), але в один календарний період (наприклад, на час проведення конкретного перепису населення).